

DİLBİLİMSEL AÇIDAN ERZURUMLU EMRAH' İN ŞİİRLERİNDE YANANLAM ÖĞELERİ

Doç.Dr. Metin KARADAĞ¹

ÖZET

Bu çalışmada ilk kez halk şiirinde dilbilimsel inceleme yöntemi denenmiştir. Doğan Aksan'ın "Şiir Dili ve Türk Şiir Dili" adlı eserindeki örneklerden hareketle, Erzurum'lu Emrah'ın şiirlerindeki yananlam öğeleri saptanmıştır.

ABSTRACT

We tested the linguistic method to folk poems. We fixed the connotations of the poems of Emrah with the aids of the books; Doğan Aksan's "Poems language, Poems language of Turkish"

Halk şiiri üzerinde yapılan çalışmalar, genellikle *motif* kavramı ile sınırlı kalmıştır. Bu anlamdaki araştırmaların çoğu da, bilimsel motif araştırmaları yöntemlerini kapsamadığı için, öznel yorumlara dayalıdır. Doğa motifleri (dağ, ova, akarsular, hayvanlar, çiçekler...), aşk. motifleri (rüyada sevdalanma, sevgiliyi arayış, türlü serüvenler, acılar, coşkular, evlenmeler, düğünler...), sosyal içerikli yaklaşımlar (gurbet-sıla ikilemi, eleştiriler - yergiler, mizah, kahramanlık temleri...) inceleme konusu yapılan başlıca olay ve olgulardır. Halk şiirinin dili üzerindeki araştırmalar ise, şairin kullandığı sözcüklerin yapısı (kökenler, türler, atasözleri deyimler, halk ağızları, uyaklar, söz sanatları, duraklar...) ile sınırlı kalmıştır. Halk edebiyatı metinlerinin yapısal yöntemlerle irdelenmesi konusundaki bir kaç girişim, akademik çevrede yeterli yankı ve ilgiyi görmemiştir.

¹ Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

Bu konuda Mimar Sinan Üniversitesi Fen -Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd.Doç.Dr.Hasan Akay'ın "Şiir Dili ve Türk Şiir Dilinde Leke-İlmî Araştırmalar 3, İstanbul 1966" adlı makalesini örnek gösterebiliriz.

Bu çalışmamızda, dilbilimsel yöntemin şiir dili ile ilgili kurallarından yararlanarak bir halk şairimizde yananlam ögesinden yararlanmanın örneklerini ortaya koyacağız. Konumuza başlarken kuşkusuz dilbilimin temel bilgi ve yöntemlerini sıralamak gibi gereksiz bir yol tutmak niyetinde değiliz. Ancak, çağdaş dil araştırmalarının dilbilimin zengin kuram ve yöntemleri altında sürdürülmesi, halk şiirimiz konusunda da bu zenginlikten yararlanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu denli diğer bilimlerle - özellikle insan ve toplumu temel almış bilimlerle- bağlantısı olan dilbilimin halk edebiyatı araştırmalarına da yol gösterebileceği kuşkusuzdur. Ancak dilbilimin de, klasik dil kuramları gibi konuşma dili ile yazı dilinin -özellikle şiir dilinin- farklılıklarını benimsemiş olduğunu vurgulamak isteriz. Bilinen en eski örneklerde bile şiir dili; konuşulan, günlük dilin değişik boyutlarında oluşmuştur. Dilin, bir topluluğun ortak malı, ortak yaratması olduğu yargısı, geniş bir çerçevede kabul görmüştür. Yaratıcısı, düzenleyicisi bilinmeyen bir dizgedir, dil.

Kuşaklar, yeni koşullar, yeni edinimler sonucu dili geliştirmiş, olanaklarını arttırmışlardır. Şiir ise, bu büyük genelleme içinde, öznellik taşıyan, yaratıcılığın bireyselliğe indirgenmiş bir ürünüdür. Sayısız şiir tanımları içinde, ortak yargı, şiirin bu özelliğidir. Salt bir tanıma ele aldığımızda bile, bu ortak yargının yansımasını görürüz: "*Şiir gerek içerik, öz, gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatıdır.*" (**Doğan Aksan**) Tanımı irdelediğimizde, *özgün*; başkalarının söylediklerinden farklı, yeni bir söyleme sahip olması; *etkileme* boyutunun ön planda olması ve sanatların temel özelliklerinden biri olan *yaratı*'yı dayanması dikkatimizi çekmektedir. Bu temel özellikler görüntüsünde şiir kimi zaman tümüyle kişiselğin imzasını taşıırken, kimi zaman da -sanatsal yanı tartışılabilir olmakla birlikte- ortaklığın damgasını yüklenmektedir. Dünyadaki herhangi bir dili zenginleştiren, ona sanatsal estetiği ekleyen unsurun şiir olduğunu söylemek, pek abartı sayılmasa gerektir. Şiir sanatının görkemli doruklarında, sıradan sözcüklerin sıradışlıklarını ilan ettikleri, estetik boyutlara ulaştıklarını görürüz. Kuşkusuz şiir dilini oluşturan, şairin içinden çıktığı toplumdan aldıkları yanı sıra, kendi duyarlığı ve kendi yorumudur.

Dilbilimsel açıdan anlam araştırmalarını yoğunlaştıran çalışmasında **Doğan Aksan**, şiir dilini incelerken şu temel noktaları saptamıştır :

1. İletişim kavramı ve işlev açısı,
2. İnsan açısı,
3. İçerik, öz açısı,
4. Sunuluş açısı,
5. Kalıcılık açısı

Sunuluş başlığı altında verilen inceleme konulan içinde, **anlam çerçevesi** şu başlıklar altında toplanmaktadır :

- 3.1.1. Göndergesel anlam,
- 3.1.2. Yan anlamlar ve "connotation" konusu,
- 3.1.3. Duygu değeri,
- 3.1.4. Şiir dilinde özel adlardan yararlanma,
- 3.1.5. Uzak çağrışımlar,
- 3.1.6. Eşadlı ve çokanlamlı öğelerden yararlanma,
- 3.1.7. Kavram karşıtlığından yararlanma

Öte yandan **Anlam Çerçevesi** başlığı altında verilen araştırma konularının tümünün ele alınmasındaki güçlüğü bilinciyle, bir makalenin çerçevesi içinde doğal bir sınırlama getirmeyi uygun görerek, sadece -divanı üzerinde çalışmalar yaptığımız -Erzurumlu Emrah'ın şiirlerindeki **yananlamlar** konusunu örneklerle belirlemeye karar verdik.

Yananlamlar :

Çok basit olarak bir kavramın temel anlamı dışındaki oluşumlarına **yananlam** diyebiliriz. Şiirin duyularla algılanan, türlü oluşumları, dilin iç ve dış ahenk öğeleriyle bezeyerek, **etkileycilik**'i ön planda tutarak bir bütün oluşturduğunu gözönünde bulundurursak, onda düz yazıda pek görülmeyen farklılığın kökenini de anlamış oluruz. Şiirdeki sözcükler bazan temel anlamlarında kulamlırken, çoğu kez de, ilk anlamlarıyla uzak ya da yakın ilintiler içinde, ama bambaşka anlam kapsamlarında ortaya çıkar. Burada dilin yeni gereksinimler, yeni oluşumlar karşısındaki etken konumu gündeme gelir." *İnsan ilişkilerindeki karmaşıklığın artması zorunlu olarak, deneyimin çeşitli öğeleri arasındaki bağlantıların gösterdiği çeşitliliğin de daha derinden algılanmasına yol açar. Bunun sonucunda da söz konusu bağlantıları belirtmeye yönelik dilsel araçlar düzenlenir. Daha açık bir deyişle yeni işlevler belirir.*" İşte bu yeni işlevsel dil araçlarından biri de, yananlam (connotation) adıyla nitelenen sözcük türleridir. Bu konu ile ilgili açıklamalarının hemen başında Doğan Aksan, önemli bir noktada uyanda bulunmaktadır : *"Connotation kavramıyla anlatılmak istenen, bir göstergenin temel anlamı dışında yansıttığı bir başka kavram değil, onun yanı sıra dile getirdiği çeşitli duygular, çağrışımına yol açtığı değişik tasarımlardır. Bu nedenle biz onu **duygu değeri** terimiyle karşılıyoruz.'*

3

Andre Martinet: İşlevsel Genel Dilbilim, s. 151

Doğan Aksan : Her Yönüyle Dil...s.495

Yan anlam konusunun dilbilimciler arasında tam bir uyumla açıklandığını söyleyebilmek, oldukça zordur. **Berke Vardar'm Göstergebilimin Temel İlkelerinde** belirttiği gibi; " *Anlambirincik demetinde yer alan ayırıcı özelliklerin bir bölümü çekirdeksel niteliklidir, bağlamdan bağlama değişmez ve düzenlamı oluşturur. Buna mantıksal ya da nesnel anlam da denir. Kimi özellikler ise söylemde belirir, bağlamsal ya da değişken nitelik taşır ve yananlamı oluşturur. Öznel ve bireysel de olabilir bunlar, toplumsal ve ekinsel bir geçerlik de içerebilir. Örneğin öküz sözlük biliminde yer alan 'canlı', 'hayvan', 'sığır'vb. özelliklerinin yanı sıra kimi bağlamlarda 'ağır', 'yeteneksiz' vb. gücül anlambirincikler de gerçekleşebilir."* Yine Vardar'm aktarmasıyla Hjelmslev yananlamı, anlatım düzlemi, düzenlam dizgesince oluşturulan bir içerik düzlemi olarak görür.

Rolan Barthes, Göstergebilimin Temel ilkeleri adlı eserinde şematik açıklamalarından sonra, yananlam kavramını şöyle açıklamaktadır : "*Yananlamlayıcılar diye adlandıracağımız yananlam gösterenleri, düzenlam göstergelerinden (bir araya gelmiş gösterenler ve gösterilenlerden) oluşur. Eğer yananlamlayıcının bir tek yan anlam göstereni varsa, birçok düzenlam göstergesi bir tek yananlamlayıcı oluşturmak için bir araya gelebilir. Bir başka deyişle, yananlam dizgesindeki birimler zorunlu olarak düzenlam dizgesindeki birimlerle aynı boyutta değildir. Düzenlam büyük söylem (dizimsel söylem) parçaları, yananlam dizgesinin bir tek birimini oluşturabilir"*

Örneklere geçmeden önce yananlam ögesinin kavramsal boyutu hakkındaki sözlerimizi Doğan Aksan'dan bir alıntıyla noktalamak istiyoruz : "*Türkiye'deki çalışmalardan N. Güz'ün yazısı da ilgi çekicidir, incelemeci bu konuda şöyle demektedir: 'Şiirde önemli olan düzenlam değil, yananlamdır. Şiir dilini günlük dilden ayıran niteliklerden biri de ustan çok duyguya bağlılığıdır. Bunun için de seslerin, parçaüstü birimlerin önemi büyüktür. (JJacobsen sesimgelerinin değişik duygu türlerine, özellikle işitim ve görmeye bağlı nesnel ilişkiler olduğunu savunur.*

Çok basit olarak, temel anlamın tersi oluşumlara yan anlam diyebiliriz. Şiirin duyularla algılanan, türlü oluşumları, dilin iç ve dış ahenk öğeleriyle bezeyerek, **etkileycilik'i** ön planda tutarak bir bütün oluşturduğunu gözönünde bulundurursak, onda

Doğan Aksan: a.g.e., s. 96

düz yazıda pek görülmeyen farklılığın kökenini de anlamış oluruz. Şiirdeki sözcükler bazan temel anlamlarında kullanılırken, çoğu kez de, ilk anlamlarıyla uzak ya da yakın ilintiler içinde, ama bambaşka anlam kapsamlarında ortaya çıkar. Burada dilin yeni gereksinimleri, yeni oluşumlar karşısındaki etken konumu gündeme gelir.

Erzurumlu Emrah'ın şiirlerindeki yan anlam örneklerini taşıyan dizeleri, kitabımızdaki sıralamaya uyarak belirledik :

*Sûz-ı hicran ile boyanmış gönül
Bir katre la 'linden içse kanar ya
Eğer yanmazsa da bu nâr-ı aşka
Pute-i anımdan yâr yanar ya (65)*

Gösteren	Gösterilen
Boyanmak	1 .Boyamak işi yapmak, Boya veya renkli bir şey sürünmek, kendini boyamak
Gösteren	2.Âşğın gönlünün baştan aşığı ayrılık acısı ile kaplandığını, acı ve ızdırap çektiğini belirtir.

*Emrah sana yeter hayâl-i vuslat
Hayat ile bulur gönü meserret
Gönlüm sağ olsun da etmesin ülfet
Elbet rahme gelüp bir gün anar ya (65)*

Gösteren	Gösterilen
Gül	1 .Gülgülerin örnek bitkisi, bu bitkinin katmerli, genellikle kokulu çiçeği
Gösteren	2. Gülün burada sevgiliyi simgelediği açıktır. Gül kavramı aynı zamanda aşk motifi içinde geniş bir çağrışım alanına sahiptir.

*Derdimi arz edüp gülsen başına
Bülbüller zâr edüp gül ağlar bana
Başım alıp düşsem cünûn dağına
Vahşilerim gelüp çöl ağlar bana (61)*

Gösteren	Gösterilen
Başını almak	1. Baş ve almak sözcükleri kendi anlamlarından uzaklaşarak deyim oluşturmuşlardır.
Gösteren	2. Deyim, kişinin hiç kimseye haber vermeden, gideceği yeri bildirmeden uzaklaşması, kayıplara karışması anlamlarını verir. Aşık edebiyatının temel temlerinden biri lan gurbet, aşk ve sevgili için zorlu yolculuklar sözkonusudur.

*Emrah aşkı ile ömrüm yellere
Verdim de gözlerim döndü sellere
İsmin izhâr etsem düşer dillere
Bir Ha bir Sin bir Nûn yaz imlâsına (68)*

Gösteren	Gösterilen
Dile düşmek	1. Dil ve düşmek sözcüklerinden deyim
Gösteren	2. Bir kimse hakkında dedikodu yapılması, olumsuz bir eylem için kişilerin konuşması anlamındaki deyim, âşık şiirinde aşk yüzünden düşülen kötü durumları anlatır.

*Hançer-i feleğin ucu ciğerde
Durmayıp artıyor yara bu serde
Gurbet diyarında tutuldum derde
Gel tabip yarımı sar garip garip (73)*

Gösteren	Gösterilen
Yara	1. Vücutta oluşan kesik veya zedelenme, oyuk
Gösteren	2. Âşığın çektiği aşk acısını, dertlerini, üzüntülerini, aşk serüveninin yol açtığı mutsuzluğu simgeler.
Gösteren	Gösterilen
Hançer	1. Ucu eğri, bir tür silah
Gösteren	2. Genelde sevgilinin kaşlarını anlatır .Buna benzer silah türü öğeler, sevgilinin organlarını yansıtır.

*Emrahî aldanma sen bu ianeye
Düşer dam-ı dehre sunan dâneye
Külbe-i fen dirler bu kârhane
Bin türlü hüner var inceden ince(76)*

Gösteren	Gösterilen
Kârhane	1. İş yeri, süt evi
Gösteren	2. Tasavvuf yoluna, tarikate girmek Tann'ya ulaşmak için alışmak, yani Vahdet-i Vücûd felsefesinin yansıtılması.

*Bezm-i hakikâtin râze vakfı
Sır vermez lebinden peymânelere
Mey-i muhabbetle sâfolan sofî ""
Değişmez mescidi meyhanelere(80)*

Gösteren	Gösterilen
Meyhane	1. İçki içilen ve satılan yer
Gösteren	2. Tasavvufta ilahi aşkın sunulduğu tekkeyi simgeler.

*Can ile isteyen vasla cananı
Meydan-ı aşk içre terk eder cânâ
Bir visale verir demi devrânı
Bakmaz mısın yanan pervanelere (80)*

Gösteren	Gösterilen
Cânân	1. sevgili,âşık 2. Tasavvufta Tann'yı simgeler. Bu sözcüğün geleneksel şiirde geniş bir yananlam boyutu vardır
Yanmak	1. Ateş durumuna geçmek, tutuşmak
Gösteren	2. Aşğın dünya ile ilgisini kesip Tanrı varlığında yok olması, Tann'ya ulaşması. Tasavvuf şiirinin zengin yan anlamlı sözcüklerindendir
Gösteren	Gösterilen
Pervane	1.Geceleri ışğm çevresinde dönen küçük kelebek, fırıldak,çark
Gösteren	2 Tann'ya ulaşmak isteyen salik, derviş, âşığı simgeler

*Bana gam yutturdu sahbâ-yı hicran
Bilmem bu ayrılık gider mi böyle
Ben mi tedbirimle eyledim noksan
Yoksa tecelli-yi kader mi böyle (83)*

Gösteren	Gösterilen
Yutmak	1. Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek
Gösteren	2. Âşğın acı, keder ve gamını içine atması, içten içe acı çekmesi, derdini kimseyle paylaşmaması. Aşk acısının boyutlarını çağnştırır.

*Ey dil feragat kıl hûbb u sevdadan
Kes riştesin âşiyâna güvenme
Var ki bir âşiyân tut mülk-i bekaadan
Baki değil bu mekâna güvenme (85)*

Gösteren	Gösterilen
Rişte	1. İplik, tire
Gösteren	2. Kişinin bu dünya ile olan maddi manevî bütün bağlarını, ilgilerini karşılar.
Gösteren	Gösterilen
Aşıyan	1. Kuş yuvası, mesken, ev
Gösteren	2. Bu dünya, maddî âlem, kişinin sahip olduğu mal mülk vs. gibi maddi ve geçici olan varlıkların simgeler.

Gösteren Mülk-i beka Gösterilen 1. Mülk:Ev,dükkân, arazi gibi taşınmaz ve gelir getiren mal. Bir devletin ülkesi.Toprak veya akar. Beka, devam, sebat, bakilik

Gösteren 2 **Bu dünyaya ait olmayan maddi ve manevi varlıklar, ahiret, öteki dünya, cennet ve bu kavramların anımsattığı yananamlar.**

*Sabahtan uğradım ben bir fidana
O da serdar olmuş ilin üstüne
Cemâline baktım dedim maşaallah
Selamina durdum yolun üstüne (86)*

Gösteren Fidan Gösterilen 1. Ağaç ve ağaççıkların yeni yetişeni, taze ağaç

Gösteren 2. **Sevgilinin genç, ince ve uzun boylu olduğunu simgeler**

*Serdar-ı Mecnûnum gezerim dağı
Sinede külhan olmuş aşk ocağı
Şah-ı hüsnüm kurmuş canda otağı
Emr eder ki çıksın bu haneden rûh*

Gösteren Serdar Gösterilen 1. Asker başı, komutan, padişah hocaları

Gösteren 2. **Sevgilinin güzelliği ile bütün âşıkları etkilemesini ve her dediğini yaptıрма gücünün olmasını anlatır.**

Gösteren Külhan Gösterilen 1. Hamamları ısıtan, hamamın altında bulunan kapalı ve geniş ocak, cehennemlik

Gösteren 2. **Aşk acısının çok büyük olduğunu, bitmeden,aralıksız sürdüğünü anlatır. Külhan, aşk acılarının ayrı bir simgesidir.**

Gösteren Ocak Gösterilen 1. Ateş yakmaya yarayan yer,şömine

Gösteren 2. **Kişide aşk, sevgi, acı, sevinç gibi duygularının olduğu yer olarak kabul edilen kalp, gönül, yürek.**

Gösteren Otağ (kurmak) Gösterilen 1. Büyük ve süslü çadır

Gösteren 2. **Sevgilinin güzelliği ve işvesi ile âşığa hükmetmesi, âşğın kalbinde yer etmesi, hiç çıkmaması.**

Gösteren	Gösterilen	
Hane	1. Ev, ev halkı, göz, bölük	•••••
Gösteren	2. Âşğın canını, gönlünü, kalbini, bedenini simgeler	
	<i>Emrah senden gayrı kimle görüşür</i>	•••
	<i>Aşkın sevdasından yanar tutuşur</i>	•••••
	<i>Bugün ömrümüz hazana erişür</i>	
	<i>Ayrılık günleri hem olur vüzûh (88)</i>	
Gösteren	Gösterilen	
Hazan	1. Güz, sonbahar	
Gösteren	2. Kişinin gençliğinin bitmesi, yaşlanması. Sonbaharın burukluğu ile ihtiyarlık anmsatılıyor.	
	<i>Nâr-ı aşka saldı ahir ben beni</i>	
	<i>Ateşlere yandı akıl hirmeni</i>	
	<i>Haraba yüz tuttu gönül gülşeni</i>	
	<i>Ne gülzârım ne harım kaldı (94)</i>	
Gösteren	Gösterilen	
Gülzâr	1. Gül bahçesi, gül tarlası	
Gösteren	2. Yaşama sevinci, mutluluk ve sevgiliyi simgeler.	
Gösteren	Gösterilen	
Har	1. Diken	
Gösteren	2. Âşğın rakiplerini, üzüntüsünü ve acı çekmesini yansıtır.	
	<i>Gezdim şu cihanı vücûdum haste</i>	
	<i>Mürg-i dil hayrette gönül şikeste</i>	
	<i>Dil verdim rahmi yok bir çeşm-i meste</i>	
	<i>Ağlatur rûz-i şeb zâr-ı zar beni (100)</i>	
Gösteren	Gösterilen	
Mürg	1. Kuş	
Gösteren	2. Gönlün uçuculuğu, kuşlar gibi özgürce hemen her gördüğü güzele âşık olduğunu simgeler.	
	<i>Sun saki la'linden teşne dillere</i>	
	<i>Mey veren kandır mestanesini</i>	
	<i>Al kâseyi sunan nazik ellere</i>	•••••
	<i>Dolaştırır muhabbet peymanesini (102)</i>	
Gösteren	Gösterilen	•••••
Peymane	1. Büyük kadeh, şarap bardağı	

Gösteren 2. **Sevgilinin dudağını, sevgilinin âşığı öpmesini ve hoş sözler söylemesini anlatır. İçki ve meyhane ile ilgili birçok sözcüğün zengin yananamları bulunur.**

*Yine gönül bahr-ı âleme daldı
Vücûdum fülkini girdaba saldı
Tende yer komadı birbirin aldı
Dert beni gam beni meşakat beni (112)*

Gösteren Gösterilen
Girdap 1. Su veya hava akıntısının dönerek yaptığı çevrinti,burgaç

Gösteren 2. **Âşık olmayı, aşk için çekilecek acıları, tehlikeleri yansıtır.**

Gösteren Gösterilen
Bahr 1. Deniz
Gösteren 2. **Aşk olgusuyla deniz kavramı bütünleştirilir. Aşkın sonsuzluğu bilinmeyenleri, güçlükleri, enginliği umman, bahir gibi yan anlamlarla zenginleştirilir.**

*Nice mihnet çektim bin daha gerek
Hayli ömür ister bir daha görek
Nazlı yârim aldı o kanlı felek
Âktı gönlüm yaşı sel oldu gitti (114)*

Gösteren Gösterilen
(Kanlı) felek 1. Gök, gökyüzü, dünya, talih, şans

Gösteren 2. **Ölüm, Azrail; dünyanın geçiciliği ve bahtsızlık. Aşk acılarının temel kaynağı.**

*Behey Emrah gazel dökti bu bağlar
Vuslat-ı cânânsız olmaz bu dağlar
O demleri anıp var mı bir ağlar
Bilmem ne haldedir o çağlar şimdi (113)*

Gösteren Gösterilen
Bağ 1. Üzüm kütüklerinin dikili bulunduğu alan, meyve bahçesi

Gösteren 2. **İçinde sevgili, saki, çalgıcı, gazel okuyan kişilerin bulunduğu içki, eğlence ve sohbet meclisi. Vuslat ortamını da simgeler.**

*Bilmem ben ne yaptım o şivekâre
Yine bu gün yüz eğri göz kaş eğri
Yıkılmış fesin kâkül düşmüş kenara
Selvi boylum dalgın geçmiş baş eğri (115)*

Gösteren Selvi Gösterilen
1. Çiçekleri bir vey aiki evcikli bir bitki familyası

Gösteren
2. **Uzun ve düzgün yapılı, nazlı bir eda ile salınarak yürüyen sevgiliyi yansıtır.**

*Sakın katre sanma ey sufi-sıfat
Haddi pay âni yok deryadır gönül
Aşık ol mâ şuk göğsünde ara
Hazine-i Sırr-ı Hüdâdır gönül (118)*

Gösteren Derya Gösterilen
1. Deniz

Gösterilen
2. **İnsan gönlünün sırlarla dolu olduğunu ve sınırsız duygu zenginliklerini gösterir. Bahir, derya ve deniz göstergeleriyle aşk ve gönül kavramlarının karmaşıklığı, bilinmezliği yansıtılır.**

*On bir ay gözlersin bezm-i gülzârı
Edersin güller ile aşk bazarı
Rûz u şeb kııarsın ah ile zarı
Bilmez misin solar gülşenin bülbül (120)*

Gösteren Bazar Gösterilen
1. Pazar, çarşı,ahşveriş, pazar yeri

Gösteren
2. **Âşığın sevgili uğruna en değerli varlığı olan canını ortaya koyması yani sevgilinin en ufak iltifatına karşılık can akdini sunması, onun uğruna ölmesi. Aşk teminin yaygın bir yananlam ögesidir.**

Gösteren Bülbül Gösterilen
1. Sesinin güzelliği ile tanınan ötücü kuş

Gösteren
2. **Gece gündüz sevgilisinin özlemi ve aşk acıları ile inleyip ağlayan âşık.Gül-bülbül ikilemi ile geniş yan anlamlar oluşturulur.**

*Nazar kıl bendene ömrümün varı
Bu sinem bağırmı eyle tumarı
Gel kerem kıl bana lütfeyle bari
Sensiz her derdime derman efendim (131)*

Gösteren Bende Gösterilen
1. Kul, köle, taraftar

Gösteren	2. Sevgilinin her dediğini yapmaya ve uğruna ölmeye hazır olan âşığı simgeler. Efendi-bende ilişkisinde aşk motifinin zengin bir yan anlam unsurudur.
Gösteren Kerem	Gösterilen 1. Soyluluk, ululuk, asalet, bağış verme, lüruf
Gösteren	2. Aşık, köle olunca, sevgili de padişahdır. Bu yüzden sevgilinin âşığa ilgi göstermesi onun büyüklüğündendir. Âşık sevgilisinin ona iyilik yaparak iltifat etmesini istiyor.

*Fülk-i aşk bihari canda gezerken
Hicran diyarında açtı bir yelken (84)*

Gösteren Fülk-i aşk	Gösterilen 1. Aşk gemisi 2. Aşk gemisinin gezmesi, âşığın gönlünün güzelden güzele takılmasıdır. Fakat gönül şimdi, ayrılık bahrinde yelken açmıştır.
------------------------	--

(Şiirler : Metin Karadağ :Erzurumlu Emrah, Ank., 1996)

KAYNAKLAR:

- Aksan, Doğan : Şiir Dili Türk Şiir Dili, (Dilbilim Açısından Bakış) Ank., 1993
 _____ : Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil, Ank., 1995
 Barthes, Roland : Göstergibilimin Temel İlkeleri, Ank., 1975
 Güz, Nükhet: *Şiirsel işlev ve yapısal çözümleme*, Dilbilim VII,83-99
 Karadağ, Metin : Erzurumlu Emrah Yaşamı, Sanatı, Şiirleri, (2.baskı) Ank., 1996
 Martinet, Andre : İşlevsel Genel Dilbilim, Ank., 1985
 Pala, İskender : Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, **Ank., 1995**